

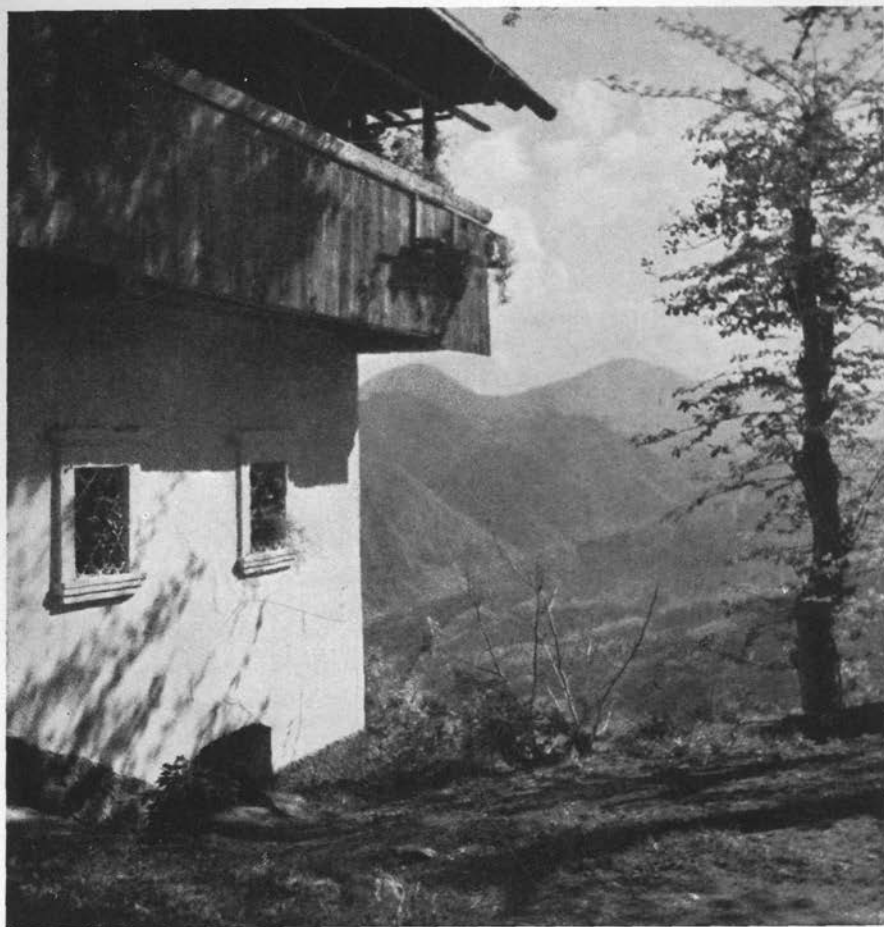
Kresovanje v gorenjskih planinah

Krščanstvo je velikim, prastarim poganskim praznikom prirode umno in obzirno vcepilo svoj značaj, z uspehom, da so ljudje pogloma pozabili na prvotni pomen, ki so ga imeli poganski verski običaji. Na veliki kresni praznik, ki ga je obhajalo poganstvo z največjo slavnostjo, je krščanstvo preneslo spomin na Janeza Krstnika, Kristusovega predhodnika. Solnčni bog, ki mu je bilo posvečeno kresno praznovanje, ker je na ta dan dovršil svojo najdaljšo pot v letu, je v teku let pobledel; na njegovo mesto je stopil Janez Krstnik, svetnik z dobrotljivim obrazom in z blagodarnimi rokami, svetnik, ki hodi na kresno noč skozi brsteča polja in jih blagoslavlja, da jih ne uničijo poletna neurja z ledeno točo. Po ravninah je kresovanje že skoraj prešlo v pozabnost. V sodobnem življenju pač gine smisel za staro narodno poezijo in romantiko; bojim se, da čas ni več daleč, ko bo tudi kresno slavje v širokih slojih naroda pozabljeno in bo ostal spomin nanje le še zapisan v knjigah.

V osrčju naših planin, v dolini gornje Save, pa se je kresovanje še ohranilo v veliki meri, dasi se ne praznuje več v takem obsegu, kakor pred vojno. Sicer so se na zunaj opustili nekateri običaji, a v miselnosti gorskih prebivalcev se je ohranil kres kot praznik narave. Planinski človek je vsak trenutek odvisen od narave in njenih brezčutnih moči; trdno navezan nanjo, jo spoštuje in se boji, da bi jo s čim razžalil in izzval njeno neizprosnost. Prav kres pa mu je pričetek blagoslova njegove zemlje in uspevanja njegove živine. Zato je praznoval ta praznik tako ko nikjer drugod, posebno pa v Kranjski Gori, v središču gornje Savske doline. Ta dan je bil praznik starih in mladih, kresna noč je bila sveta in skrivnostna, da človek ni smel niti živini reči hude ali zamerljive besede. —

Zvezde so se prerivale z neba, v mrak so se zavijale skalnate gore, še vse preprežene z visokim zimskim snegom; večerni zvon je odmolil Avemarijo, a na ognjiščih so pogasile gospodinje ogenj, ker v kresni noči ne sme tleti nobena žerjavica niti brleti v olju borna dušica pred podobo Matere božje. Možje so iztrkali ves pepel iz čeder in jih potisnili v kot. Sedli so za hišo na klop in molče strmeli v mrak proti Malemu Rutu, hribu, ki se strmo vzpenja onkraj proda v nočno temo. Gospodinje sedejo molče kraj njih, roke prekrizajo na prsih, da se v temi prijetno svetijo beli, dišeči ošpetlji. Po vrtu se druga za drugo prižigajo kresnice, ti drobni otročiči kresnega večera. Vsa vas se je pogreznila v črno temo; na kresno noč ne sme biti nikjer luči.

Kar se visoko na Malem Rutu zasveti, vzplapola plamen in šine visoko proti nebu, da krvavo obžari vso vas — kresni ogenj je zažarel v pokojno noč. Ves teden so fantje in otroci znašali suhljad in veje na ploščati, goli vrh hriba, da so tam nakopičili cele grmade. Ves teden so fantje izrezavali okrogle, lesene pločice z luknjo v sredi. Proti mraku so jih znosili v pletenih koših na Mali Rut in so obstopili grmado sredi ploščadi. Večernica je zdrknila za ostre Vitrančeve škrbine — tedaj je najstarejši fant ukresal ogenj in po-

Foto Gliha Maks

V Dražgošah

tisnil tlečo gobo pod dračje. Razpihal je iskrice, ogenj se je prijel dračja in kakor kača je šinil kvišku.

Fantje so porinili dolg ploh na rob hriba in ga tam pritrdili. Vzel je vsak svojo dolgo palico in razvrstili so se okrog plapolajočega kresa. Najstarejši fant je vrgel tri lesene pločice v žerjavico; ko so zagorele, je nataknil prvo na konico palice. Zavrtel jo je v krogu in zavpil v dolino: »Šiba, šiba — ploča, prileti, prileti na tistega, ki je najbolj hudoben!« — Udaril je s palico ob ploh, goreča pločica je zletela v naglem sunku proti vasi in padla kdove kje na tla. Druga pločica je bila namenjena najjezičnejši ženski v vasi, tretja najzakrknjšemu dekletu. Nato so se fantje vrstili drug za drugim in metali pločice s hriba v noč. Vsak je zavpil proti vasi, komu je namenjena goreča pločica, ki jo misli pognati s ploha in zaradi katerega greha ali dejanja mu jo meče. Čudno, kako so fantje poznali skrivne vaške grehe in tajna dejanja, o katerih ljudje splošno niso niti najmanj slutili. Posebno dekleta so bila fantom na muhi; seveda so se pri tem spuščali tudi v robate šale. Obračunavali so fantje nocoj z vsem, kar se ni zlagalo z njihovim računom; pri tem je igrala veliko vlogo neuslišana ljubezen.

Dolgo so letele goreče pločice v kresno noč in dolgo so fantje vpili v gluho temo grehe vse vasi. Tam doli za hišami so pa sedeli tisti in tiste, ki so se jim očitali grehi. S sklonjeno glavo so poslušali in zagodrnjali, kadar je zadelo prav nje. A niso se vznemirjali; samo potuhnili so se, da bi sosed ne opazil, kdaj je koga goreča pločica zadela prav v živo. Le dekleta so skrčila pesti in zbežala v kamrice, kjer so od jeze jokala in kovala črne naklepe proti fantu, ki je javno razodel, kar so skrbno prikrivala. A kaj se hoče? Nocoj je kresna noč, nocoj je praznik solnca, ki bo napravilo jutri svojo najdaljšo pot. A solnce je čisto in zahteva, da so tudi ljudje čisti. Solnce prinese njihove madeže danes ali jutri na beli dan. Kdo se more upirati solncu? Niti najgorše deklet ne, pa naj je njeno lice sneg in roža, če ji je v srcu trnje ali celo živa kača.

Pozno ponoči je pričel pojemati kres na hribu. Tišina je zavládala po gorski dolini, a le za nekaj trenutkov. Fantje so se napatili s hriba in zapeli. Petje se je bližalo vasi, dokler se ni oglasilo pod lipo kraj cerkve. Tam so fantje odpeli svojo zadnjo pesem, nato so se razkropili po vasi, vsak pod linico svoje izvoljenke. A nocoj se ni odprlo nobeno okence, se ni slišalo nobeno šepetanje. Dekleta — jezna in užaljena — so potegnile odeje čez obraz in si zamašila ušesa. Fantje so se potihoma smejali in odhajali proti domu. Saj so vedeli: še preden bo jutri solnce za dve pedi nad gorami, se bodo dekletom oči nasmihale prijazno kakor predvčerajšnjim...

Polnočna ura gre skozi gorski svet. Tedaj vstanejo gospodarji, vzamejo s police široko praprot in gredo v hlev. Na pragu postojé in poslušajo. Zakaj dobro vedo, da nocoj govore živali s človeškim jezikom in razumejo vsako človeško besedo. Gospodar bi rad slišal, če imajo njegove živali kako pritožbo zoper njega. A zaman posluša — živali leže v temi, le tu pa tam zasliši gospodar nerazločen šum in pritajeno hrzanje. Posmeje se prikrito, ker se je prepričal, da so

živali zadovoljne z njim — saj molče. A še zaradi nečesa drugega jih je gospodar nocoj obiskal. Zjutraj navsezgodaj bodo odgnali pastirji njegovo živinico visoko na planine, na poletno pašo; do jeseni je ne bo videl, a do jeseni se z njo lahko zgodi bogve kaj. V teh mislih je gospodarju tesno pri srcu. Tiho stopi med živino in jo blagoslavlja s sveto kresno praprotjo. Živali so se vznemirile, druga za drugo vstaja in bulji v temo. Gospodar jih boža in jim govori najprijaznejše besede. Šele ko se je dotaknil zadnje živali, gre iz hleva in se zaskrbljen vleže v posteljo.

V gorsko noč sijejo velike zvezde, svetle kresnice se sprehajajo od rože do rože. Nocoj govori vsaka stvar in se veseli tihe ljubezni, ki veže vsako in jo omamlja s svojo gorečo slastjo. Celo mrtvo kamenje je oživel in diha in govori v sladkih besedah. Skalnate gore so se z blestečim snegom dvignile še više, da se laže pogovarjajo druga z drugo. Divje koze so zapustile nepristopne stene, pomaknile so se nizko v dolino, kjer širni gozdovi razločno pojejo v vetru, ki s tiho pesmijo objemlje gorski svet. Tu doli se divje koze družijo s srnami, v prirodni ljubezni se pogovarjajo med seboj in se stiskajo druga k drugi. Saj je nocoj praznik ljubezni, praznik solnca, ki ustvarja po vsej prostrani zemlji samo ljubezen.

Zaradi tega so se nocoj poskrili vsi nečisti duhovi; sramujejo se svoje umazane nagote. Že ko se je večernica komaj zasvetila nad Vitrancem in so se prve kresnice zaiskrile med dišečo praprotjo po Vitrančevih logih, so se umaknili visoko v gore ti duhovi, v katere verujejo ljudje v dolini. Njim na čelu sta strašni Bedanec in slokoboka Pehta-baba; danes so se stisnili v mračno Črno Lopo tik pod Vitrančevim vrhom. Vhod so zadelali z velikansko skalo in z mahom zamašili vse špranje; v votlino ne more prodreti niti najtanjša sapica. Zakaj, nocojsnji zrak je zanje strupen; poginili bi, če bi ga le enkrat vdihnili vase. Zakrknjeni sami vase, zborujejo nocoj tu na gori in snujejo sovražne nakane proti ljudem v dolini.

Zlim duhovom so se že v prvem mraku pridružile čaravnice iz doline; čarovnic pa je, pravijo, še precej v vasi. V kresni noči morajo iz svojih domov, ker bi jim sicer bilo gorjé. Če bi ostale doma, bi se že s prvo temo nad njihovimi hišami pokazal dolg, dolg, goreč jezik in bi opletal vso noč nad streho! Tako bi ljudje lahko spoznali čarovnico, jo zgrabili in na sam kresni dan na grmadi sežgali na Malem Rutu. Zaradi tega zbeže vse čaravnice v Črno Lopo in se udeležijo zborovanja hudobnih gorskih duhov, ki imajo največje dopadajenje z zaljubljenimi čarovnicami in so prav sladki z njimi...

Čuj! V dolini se že oglašajo petelini. Zvezde bledé. Prvi svit vstajajočega dneva se zgrinja po nebu, gore stopajo iz mraka in njihov sneg se blesti v jutro ko srebro. Ostri vrhovi že žaré v škrlatnem ognju, vse nebo je kakor v plamenu. Hipoma se zabliska nad rogljatiim grebenom solnce, kresno solnce, da praznuje danes svoj največji praznik. Kresna noč je onemela s svojimi skrivnostmi, solnce hiti naprej in razliva kresno radost po vsem gorskem svetu. Kresna radost je blagoslov, ki nima začetka ne konca — take radosti Bog daje vsem, ki so čiste in dobre planinske volje...